

ARTYKUŁY I MATERIAŁY

Piotr Gosieniecki

ZWIĄZEK GMIN MAZURSKICH „JURAND”

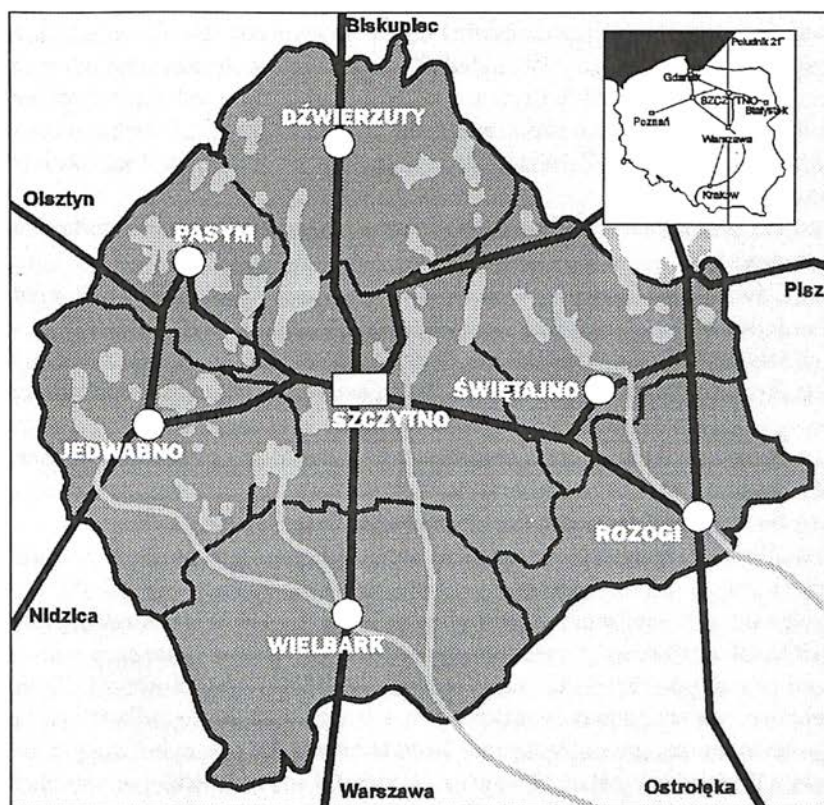
Początek Związku Gmin Mazurskich „Jurand” łączy się z datą 8 lutego 1993 roku, kiedy to został wpisany do Rejestru Związków Międzygminnych, prowadzonego przez Prezesa Rady Ministrów, a jego *Statut* ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Olsztyńskiego z dnia 3 marca 1993 roku. Do związku przystąpiło 7 gmin: Dźwierzuty, Jedwabno, Pasym, Rozogi (obecnie woj. ostrołęckie), Szczytno, Świętajno, Wielbark oraz miasto Szczytno.

ZGM „Jurand” jest jednostką samorządową działającą na podstawie ustawy o samorządzie terytorialnym z 8 marca 1990 roku (Dz.U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 z późniejszymi zmianami), która (w szczególności rozdział 7 tej ustawy) decyduje o jego ustroju. Należy podkreślić, że Związek wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, posiadając osobowość prawną. Organem stanowiącym i kontrolnym jest Zgromadzenie Związku, organem zaś wykonawczym Zarząd, powoływany i odwoływany przez Zgromadzenie spośród jego członków.

Obszar Związku obejmuje powierzchnię 1930 km², zamieszkałą przez 72 tysiące mieszkańców. Geograficznie jest to południowa część Pojezierza Mazurskiego, charakteryzująca się urozmaiconym ukształtowaniem terenu, dużą lesistością i licznymi jeziorami. Północna część to obszar typowy dla moreny czołowej, występują tu liczne wzniesienia, jeziora (72 o powierzchni powyżej 5 ha), grunty rolne są lepszej jakości. Część południowa zaś to obszar sandrowy o glebach piaszczystych, dużej lesistości, poprzecinany rzekami, nad którymi rozciągają się duże obszary łąk. Teren „Juranda” stanowi zlewnię Narwi rzekami Szkwą, Omulwią, Rozogą i Krutynią. Wody (powierzchnia ok. 7222 ha) i lasy (ok. 94 443 ha) stanowią ponad 55% ogólnej powierzchni Związku. Dominującą gałęzią gospodarki jest rolnictwo (obszar użytków rolnych stanowi ponad 38% powierzchni) i leśnictwo, na bazie których rozwija się przemysł przetwórczy i drzewny. Trzecią znaczącą dziedziną gospodarki jest turystyka, której rozwojowi sprzyjają unikalne walory przyrodniczo-krajobrazowe. Ich atrakcyjność zadecydowała o objęciu ochroną znacznych obszarów przez powołanie Mazurskiego Parku Krajobrazowego oraz utworzenie obszarów i stref szczególnie chronionych.

Niezaprzeczalna łączność społeczno-gospodarcza terenu działania Związku Gmin Mazurskich „Jurand”, widoczna między innymi w układzie komunikacyjnym z centralnie położonym głównym ośrodkiem administracyjno-kulturalnym, jakim jest miasto Szczytno, wynika przede wszystkim z głęboko historycznych więzi tego obszaru, integrowanego w przeszłości wokół struktury powiatowej. Nie tylko jednak historyczne więzi przesądziły o powstaniu Związku Gmin Mazurskich „Jurand”. Decydującą rolę odegrał niewątpliwie element pragmatyczny, organizujący współczesną rzeczywistość w oparciu o twarde reguły ekonomiczne. Gminy zintegrowane wokół wspólnych zadań i problemów stają się

silnym i poważnym partnerem, z szansą na realizację własnych aspiracji i potrzeb. Inny ważny aspekt, który należy wziąć pod uwagę analizując motywy powołania do życia Związku Gmin Mazurskich „Jurand”, można określić jako samorządowy. To pojęcie ponownie wypełnia się treścią po roku 1989, kiedy to przygotowywana reforma administracyjna państwa, decentralizująca zarządzanie dobrem publicznym, zaowocowała powstaniem w 1990 roku podstawowego szczebla samorządu terytorialnego, jakim stały się gminy. Jeśli kolejnym etapem tej reformy będzie II szczebel samorządu terytorialnego w postaci powiatu samorządowego, to integracja gmin w strukturach Związku niewątpliwie ułatwi tę operację ze względu na organizacyjne przygotowanie i doświadczenie, jakie obecnie zdobywają gminy realizujące wspólne przedsięwzięcia o charakterze ponadlokalnym.

Związek Gmin Mazurskich „Jurand” wykonuje zadania własne gmin zrzeszonych przekraczające ich możliwości organizacyjne bądź zadania wymagające z istoty działań kompleksowych o zintegrowanym charakterze, dla których poszukiwane są rozwiązania pod kątem przyszłej wspólnoty powiatowej. W szczególności zaś:

- 1) promuje walory turystyczne i gospodarcze;
- 2) prowadzi i wspiera wspólne inwestycje komunalne, turystyczne oraz z zakresu ochrony środowiska, takie jak: organizacja wysypisk nieczystości i utylizacja odpadów, budowa oczyszczalni ścieków, rozwój agroturystyki;

3) koncentruje środki z przeznaczeniem na: oczyszczenie i połączenie jezior rejonu z dopływem do rzek Omulew i Narew, propagowanie ekologicznego rolnictwa, wspieranie melioracji i zaopatrzenia wsi w wodę, rozwój sieci komunikacyjnej i telekomunikacyjnej;

4) współdziała z Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa w zakresie rekonstrukcji i rozdysponowania nieruchomości rolnych gospodarstw państwowych;

5) podejmuje inicjatywy w celu tworzenia: szkolnictwa ponadpodstawowego, zakładów służby zdrowia o charakterze ponadlokalnym, ochrony przeciwpowodziowej, przeciwpożarowej i zapobiegania klęskom żywiołowym, działalności gospodarczej nie wykraczającej poza zadania użyteczności publicznej.

I kadencja Związku Gmin Mazurskich „Jurand” trwała niespełna półtora roku do wyborów samorządowych z 19 czerwca 1994 roku.

Najważniejszym (przedstawicielskim) organem Związku jest Zgromadzenie mające charakter stanowiący i kontrolny. W skład Zgromadzenia wchodzi wójtowie gmin zrzeszonych oraz burmistrz miasta Szczytna, a także dodatkowo po jednym przedstawicielu z każdej gminy. Miasto Szczytno reprezentowane jest przez dwóch dodatkowych przedstawicieli. Skład Zgromadzenia Związku Gmin Mazurskich „Jurand” w I kadencji przedstawiał się następująco:

Miasto Szczytno: Paweł Bielinowicz – burmistrz, Jarosław Zaręba – radny, Stanisław Bogacki – radny;

Gmina Dźwierzuty: Czesław Wierzuk – wójt, Zbigniew Wielgoszewski – radny;

Gmina Jedwabno: Andrzej Kabała – wójt, Ryszard Kuprewicz – radny,

Gmina Pasym: Wiesław Nosowicz – wójt, Bernard Mius – członek Zarządu Gminy,

Gmina Rozogi: Józef Zapert – wójt, Zbigniew Popławski – przewodniczący Rady Gminy,

Gmina Szczytno: Aleksander Kołodziejczak – wójt, Zofia Czarkowska – przewodnicząca Rady Gminy,

Gmina Świętajno: Adam Krzyśków – wójt, Elżbieta Górka – radna,

Gmina Wielbark: Wiesław Markowski – wójt, Mirosława Żabielowicz – przewodnicząca Rady Gminy.

Na pierwszym posiedzeniu Zgromadzenia Związku Gmin Mazurskich „Jurand” 2 kwietnia 1993 roku wybrano przewodniczącego, zastępcę przewodniczącego oraz sekretarza, którymi zostali odpowiednio: Adam Krzyśków, Wiesław Markowski i Elżbieta Górka. Powołano pierwszy Zarząd Związku w składzie: przewodniczący – Paweł Bielinowicz, zastępca przewodniczącego – Aleksander Kołodziejczak, członkowie Zarządu: Józef Zapert, Czesław Wierzuk, Wiesław Nosowicz. W skład Komisji Rewizyjnej weszli: Andrzej Kabała jako przewodniczący, Zbigniew Wielgoszewski i Andrzej Zaręba – członkowie (od 11 marca 1994 r. w miejsce Andrzeja Zaręby powołano Mirosławę Żabielowicz). Pierwsze posiedzenie Zgromadzenia Związku zatwierdziło funkcjonowanie trzech zespołów problemowych: 1) ds. ekologii, ochrony środowiska i rolnictwa, 2) ds. współpracy z Telekomunikacją Polską S.A. (automatyzacja połączeń telefonicznych na terenie ZGM „Jurand”), 3) ds. promocji turystycznej i gospodarczej. Realizacja zadań wypracowanych w tych gremiach, dokonywała się w oparciu o corocznie uchwalany budżet, którego dochody pochodziły głównie ze składek członkowskich (każda gmina wpłaca rocznie na rzecz Związku 0,5% dochodów własnych), ale również dotacji, darowizn i zapisów.

Druga kadencja samorządu, zapoczątkowana wyborami 19 czerwca 1994 roku, przyniosła także zmiany w organach Związku Gmin Mazurskich „Jurand”. Członkami Zgromadzenia II kadencji zostali:

Miasto Szczytno: Paweł Bielinowicz (od 5 maja 1995 r. Andrzej Kijewski) – burmistrz, Tadeusz Grzeszczyk – radny (od 23 listopada 1995 r. Janusz Jastrzębski – członek Zarządu Miasta), Zofia Fuks – radna,

Gmina Dzwierzuty: Czesław Wierzuk – wójt, Zbigniew Wielgoszewski – radny,

Gmina Jedwabno: Andrzej Kabała – wójt, Zbigniew Buk – przewodniczący Rady Gminy,

Gmina Pasym: Wiesław Nosowicz – wójt, Bernard Mius – członek Zarządu Gminy,

Gmina Rozogi: Józef Zapert – wójt, Zbigniew Popławski – przewodniczący Rady Gminy,

Gmina Szczytno: Aleksander Kołodziejczak – wójt, Jan Jastrzębowski – przewodniczący Rady Gminy,

Gmina Świętajno: Adam Krzyśków – wójt, Jan Łoński – radny,

Gmina Wielbark: Wiesław Markowski – wójt, Jan Chodyna – przewodniczący Rady Gminy.

Na posiedzeniu 18 października 1994 roku Zgromadzenie II kadencji wybrało przewodniczącego w osobie Zbigniewa Buka, zastępcę przewodniczącego, którym został Tadeusz Grzeszczyk oraz sekretarza, którą to funkcję powierzono Zofii Fuks. Ponadto uchwalono skład osobowy Zarządu: przewodniczący – Adam Krzyśków, zastępca przewodniczącego – Wiesław Nosowicz, członkowie: Paweł Bielinowicz, Czesław Wierzuk, Wiesław Markowski. W skład Komisji Rewizyjnej weszli: Andrzej Kabała – przewodniczący, Jan Chodyna i Zbigniew Wielgoszewski – członkowie. 8 grudnia 1995 roku Zgromadzenie Związku, wobec zmiany na stanowisku burmistrza Miasta Szczytna oraz tragicznej śmierci radnego Tadeusza Grzeszczyka, dokonało zmian w organach ZGM „Jurand”. Powołano Zarząd w nowym składzie osobowym: przewodniczący – Adam Krzyśków, zastępca przewodniczącego – Andrzej Kijewski, członkowie: Wiesław Markowski, Wiesław Nosowicz, Czesław Wierzuk. Funkcję zastępcy przewodniczącego Zgromadzenia powierzono Januszowi Jastrzębskiemu – członkowi Zarządu Miasta.

Na tym samym posiedzeniu członkowie Zgromadzenia podjęli uchwałę w sprawie głównych kierunków działania Związku w 1996 roku, stanowiących w znacznej części kontynuację zadań już rozpoczętych, które obejmują promocję gospodarczą i turystyczną, rozwój inwestycji komunalnych ze szczególnym uwzględnieniem systemu zbioru odpadów stałych z terenu Związku oraz restrukturyzację rolnictwa opartą na zasadach ochrony środowiska. Trzy lata funkcjonowania Związku Gmin Mazurskich „Jurand” owocowało szeregiem inicjatyw, konkretnymi osiągnięciami w dziedzinach szczególnie istotnych w aspekcie ponadlokalnym.

Od początku swojego istnienia Związek kładł silny nacisk na promocję turystyczną i gospodarczą, w zakresie której zrealizowano wiele zamierzeń. Wytyczono szlaki turystyczne (piesze, rowerowe i kajakowe), uzupełniając ofertę o przewodniki (*Szlakami Mazur Południowych, Szczytno i gminy mazurskie, WICI – baza noclegowa*). ZGM „Jurand” dwukrotnie prezentował własne stoisko na Międzynarodowych Targach Turystycznych INFATOUR w Olsztynie, uzyskując wyróżnienie w 1994 roku. Przeświadczenie

o fundamentalnym znaczeniu turystyki jako priorytetowej dziedziny gospodarki, mogącej stać się w przyszłości jednym z głównych źródeł dochodów na tym terenie, zaowocowało zleceniem opracowania „Programu rozwoju i promocji produktu turystycznego na terenie Związku Gmin Mazurskich «Jurand»”, który wykonał Instytut Turystyki z Torunia. Program ten zakłada zrównoważony i kompleksowy rozwój bazy turystycznej oparty na istniejących warunkach przyrodniczo-krajobrazowych, chłonności terenu, wymogach ochrony środowiska, a także społecznym zapotrzebowaniu na usługi turystyczne określonego typu.

„Program rozwoju i promocji produktu turystycznego na terenie Związku Gmin Mazurskich «Jurand»”, będący elementem powstającej szerszej koncepcji zrównoważonego ekologicznie rozwoju terenu Związku, został w części sfinansowany ze środków Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki. Z początkiem 1994 roku Związek Gmin Mazurskich „Jurand” bierze aktywny udział w inicjowaniu powołania Szczycieńskiego Towarzystwa Gospodarczego, z którym współpracuje następnie przy wydaniu pierwszej edycji „Informatora Gospodarczego – Szczytno '95”.

Kolejnym ważnym momentem realizacji podjętych zadań promocyjnych było otwarcie (w maju 1995 r.) Centrum Informacji Turystycznej i Gospodarczej w Szczytnie przy ulicy Polskiej 10. W ramach prac tej instytucji dokonano inwentaryzacji bazy turystycznej, nawiązano współpracę z Warmińsko-Mazurską Agencją Rozwoju Regionalnego w Olsztynie, w efekcie której w CITiG powstał Punkt Informacyjno-Doradczy Programu PHARE-STRUDER. Zorganizowano również filię Biura Ogłoszeń „Gazety Olsztyńskiej”. W ciągu całego roku Centrum prowadzi bezpośrednią i bezpłatną informację turystyczną i gospodarczą, realizując zapotrzebowania wynikające z nawiązywanych kontaktów. Liczba turystów odwiedzających CITiG w sezonie letnim 1995 roku potwierdziła przekonanie, że tego typu źródło informacji wypełnia lukę w całościowej obsłudze przybywających na nasz teren gości.

Działania promocyjne Związku obejmują również sferę kultury, której rozwój – szczególnie ważny w integrowaniu lokalnej społeczności realizującej własną tożsamość – wspierany jest poprzez współfinansowanie cyklicznych imprez o charakterze ponadlokalnym: „Dni Jedwabna, „Dni i Noce Szczytna”, „Spartakiada Sportowa” w Pasymiu, „Spartakiada Osób Niepełnosprawnych”, jak również imprez okolicznościowych, z których wyróżnić należy zorganizowane w maju 1995 roku seminarium „350-lecie Rozóg”.

4 kwietnia 1995 roku Związek Gmin Mazurskich „Jurand” powołał do życia Instytut Historyczno-Społeczny, w ramach którego prowadzone są prace oraz gromadzone materiały dotyczące historii i współczesności Mazur Południowych, a ich wyniki prezentowane będą w „Roczniku Mazurskim”. Działania Rady Programowej Instytutu w 1995 roku nie skupiły się wyłącznie na przygotowywaniu „Rocznika”. Zorganizowano dwie imprezy: w styczniu (jeszcze przed oficjalnym powstaniem IH-S) – „Dzień Pamięci 23 Stycznia”, wieczornica, która potwierdziła nie tylko kontrowersyjność samego wydarzenia sprzed 50 lat, ale przede wszystkim duże nim zainteresowanie (przybyło ponad 60 osób), natomiast w dniach 10-11 czerwca – „Dni Kresowe”, podczas których odbyło się między innymi spotkanie ze społecznością kresowiaków, które zaszczylili swoją obecnością wicemer Grodna i konsul generalny RP w Grodnie. Instytut Historyczno-Społeczny włączył się dodatkowo w sferę działań o wymiarze promocyjnym, opracowując *Przewodnik po zabytkach Mazur Południowych*, którego wydanie stanie się niewątpliwie istotnym wstępem do prac przygotowujących materiały do nauczania historii regionalnej.

W trosce o zrównoważony rozwój gospodarczy władze Związku podejmują kroki inicjujące kompleksowe rozwiązania proekologiczne, chroniące unikalne walory przyrodnicze, stanowiące naturalne bogactwo tego terenu. W związku z tym w czerwcu 1994 roku oddano do użytku rejonowe wysypisko odpadów zlokalizowane w obrębie Trełkowo – gmina Szczytno. Budowane wspólnymi siłami członków ZGM „Jurand” nowoczesne wysypisko, wyłożone geomembraną, zabezpieczającą przed wpływem na środowisko zewnętrzne, stało się wstępem do systemowych rozwiązań w gospodarce odpadami stałymi. Kolejnym etapem jest wdrożenie systemu zbioru odpadów z terenu gmin członkowskich. Istotnym faktem potwierdzającym właściwy kierunek podjętych działań było przyznanie Związkowi Gmin Mazurskich „Jurand” (w listopadzie 1995 r.) wyróżnienia w wysokości 100 000 zł w zorganizowanym przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej konkursie nt. gospodarki odpadami stałymi na terenach wiejskich. Uporządkowany zbiór odpadów z pewnością przyczyni się w znacznym stopniu do likwidacji dzikich wysypisk śmieci, będących częstą złączywą mazurskich lasów. Niemniej powodzenie tych działań zależeć będzie przede wszystkim od świadomości społeczeństwa, czy potrafi ono dostrzec bezcenne korzyści ochrony własnego otoczenia.

Tę świadomość można i należy kształtować, czego wyrazem był zorganizowany przez Związek w okresie od 4 listopada 1994 do 20 marca 1995 r. kurs z zakresu ochrony środowiska dla nauczycieli z byłego powiatu szczycieńskiego, który ukończyły 22 osoby. Zajęcia przygotowano wykorzystując autorskie programy pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Szkoleniowe spotkania zaowocowały dodatkowo zawiązaniem się Szczycieńskiego Towarzystwa Przyrodniczego, kontynuującego inicjatywy leżące u podstaw podjętych przez Związek działań w zakresie edukacji ekologicznej.

Rozwój obszarów obejmujących były powiat Szczytno zależy głównie od stałego postępu w inwestycjach infrastrukturalnych, wśród których telefonizacja pełni rolę szczególnie ważną, otwierającą rynek dla potencjalnych inwestorów. Dostrzegając wagę zagadnienia ZGM „Jurand” od początku swojego istnienia potraktował sprawę telefonizacji priorytetowo. Efektem współpracy z Telekomunikacją Polską S.A. jest automatyzacja połączeń w gminach: Pasym, Jedwabno, Dźwierzuty oraz w części gminy Szczytno. Kolejne inwestycje w latach 1997–1998 powinny zakończyć automatyzację połączeń telefonicznych węzła Szczytno.

W zakresie rolnictwa, które nadal pozostaje dominującą gałęzią gospodarki na terenie Związku Gmin Mazurskich „Jurand”, prowadzone są kompleksowe prace koncepcyjne zakładające restrukturyzację dostosowującą obszary rolnicze do zmieniających się warunków rynkowych. Wynikiem tych prac jest powstanie założeń do master planu restrukturyzacji rolnictwa na terenie Związku, zakładającego pobudzenie gospodarcze obszarów wiejskich w efekcie inwestycji agroturystycznych. Program ten przewiduje powstanie pensjonatów wiejskich, karczm, zajazdów i innych usług uzupełniających, opartych na sieci wyznaczonych wsi letniskowych posiadających dogodne położenie turystyczne. Współpraca z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa zmierzająca do uruchomienia preferencyjnych kredytów umożliwi realizację niniejszych założeń i to zarówno w zakresie inicjatyw indywidualnych, jak i samorządowych, dotyczących rozwoju i modernizacji infrastruktury komunalnej wsi letniskowych.

Aktywność Związku Gmin Mazurskich „Jurand” ujawniła się również w płaszczyźnie opieki społecznej. Decyzją Zarządu w połowie 1993 roku podjęto, w porozumieniu z Domem

Pomocy Społecznej w Szczytnie, starania o stworzenie Ponadlokalnego Ośrodka Rehabilitacyjno-Wychowawczego, który objąłby fachową opieką dzieci i młodzież niepełnosprawną z terenu byłego powiatu szczywieńskiego. Uzyskane środki finansowe z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz zapewnienie merytorycznego wsparcia ze strony Wojewódzkiego Zespołu Pomocy Społecznej w Olsztynie rokuje nadzieję na rychłe uruchomienie ośrodka, który we współpracy z Domem Pomocy Społecznej, Warsztatami Terapii Zajęciowej, a także planowanym Ośrodkiem Wczesnej Interwencji dopełniłby system kompleksowej opieki i rehabilitacji upośledzonych umysłowo z terenu ZGM „Jurand”.

Kontakty Związku z partnerami zagranicznymi najpełniej zaowocowały w przypadku niemieckiego powiatu Bad Kreuznach. Otwartość i zaangażowanie obu stron pozwoliły rozwinąć współpracę zarówno na poziomie władz lokalnych, jak również organizacji społecznych o charakterze pozarządowym. Rok 1995 przyniósł pierwsze wymiany. Młodzież polska dwukrotnie w okresie letnim gościła w powiecie Bad Kreuznach. Strona niemiecka również dwukrotnie odwiedziła teren „Juranda”, zaś szczególną sympatię zdobyli młodzi muzycy, którzy mieli okazję wziąć udział w „Dniach i Nocach Szczytna”, a także spotkać się z członkami Szczywieńskiego Towarzystwa Muzycznego. Pogłębiające się kontakty pomiędzy naszymi lokalnymi społecznościami wpłynęły na podjęcie inicjatywy utworzenia po stronie polskiej stowarzyszenia, które – wspólnie z podobnymi formacjami po stronie niemieckiej – organizowałoby i pilotowało przyszłe spotkania. Jesienią 1995 roku ideę zmaterializowano w postaci Stowarzyszenia Wspierania Międzynarodowej Wymiany Młodzieży z siedzibą w Szczytnie. Współpraca z niemieckim powiatem Bad Kreuznach ma jednakże wymiar nie tylko społeczny czy kulturalny. Praktyczny wydzźwięk rzeczowych kontaktów na szczeblu władz lokalnych pozostawił również ślad w postaci dwóch karettek, jakie strona niemiecka podarowała Zespołowi Opieki Zdrowotnej w Szczytnie. Nie ulega wątpliwości, że wzajemne zainteresowanie, dynamika i szczerść kontaktów dobrze rokuje na przyszłość, pozwalając przypuszczać, że ich zakres będzie ulegał stałemu poszerzeniu, obejmując coraz to nowe dziedziny naszych społecznych i samorządowych rzeczywistości.

Jeśli przyszłość da się przewidzieć, to oczywiście tylko w pewnych granicach wytyczonych włożonym potencjałem kompetencji, zaangażowania i wysiłku. Od nas zależy, czy potrafimy, dla wspólnego dobra, ów potencjał skumulować na tyle, aby Związek Gmin Mazurskich „Jurand”, być może ponownie jako powiat, stał się nie tylko poważnym i atrakcyjnym partnerem, ale również miejscem spełnionych zamierzeń i nadziei jego mieszkańców, których praca i dobrobyt ujawni się jako jego największa siła.